

Kuczyński, Antoni

Pamięć ofiarowana Bronisławowi Piłsudskiemu (1866-1918)

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 49/3-4, 310-318

2004

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przy czym były na nich zachowane wszystkie nazwy japońskie. W kolejnych latach (1946–1947) na Sachalinie i na Wyspach Kurylskich pracowała specjalna komisja ds. zmiany nazw topograficznych oraz miejscowości. Otrzymały one wówczas nazwy rosyjskie, które znalazły się na nowej mapie wydanej 1949 roku. Nowa mapa południowego Sachalinu w skali 1:100 000 opracowana została przez kartografa S. Niewierowa na podstawie japońskich zdjęć topograficznych z 1933 i 1934 roku. Dawna Góra Smoka otrzymała nazwę Góra Borysa [!] Piłsudskiego. Autorzy mapy nie wiedzieli zapewne dokładnie kim był ów Piłsudski, a inicjał imienia „B” rozszyfrowali jako imię „Borys”. W paśmie górskim zwanym Górami Szrenka znajdują się także mniejsze góry, których nazwy wywodzą się od nazwisk rosyjskich badaczy Sachalinu i zesłańców, takich jak: Rudanowski, dziennikarz Nowomberski, zesłaniec Trygoni, członek Narodnej Woli. Tak więc na stworzonej przez nich mapie znalazła się Góra Borysa Piłsudskiego, też badacza i zesłańca! Kończąc, dodać należy, że staraniem wspomnianego powyżej Instytutu Dziedzictwa Bronisława Piłsudskiego wydano na Sachalinie kartę pocztową z widokiem tej góry, której nazwa znajduje się na niedostępnych powszechnie mapach Obwodu Dolińskiego.

Antoni Kuczyński

Katedra Etnologii

i Antropologii Kulturowej

UWrocławskiego

PAMIĘĆ OFIAROWANA BRONISŁAWOWI PIŁSUDSKIEMU (1866–1918)

W ciągu ostatnich lat (1999–2004) miały w Polsce miejsce wydarzenia czczące pamięć Bronisława Piłsudskiego (1866–1918), zesłańca i badacza kultury tubylczych etnosów wyspy Sachalin, tzw. Pomorza Amurskiego oraz wyspy Hokkaido. W roku 1999 odbyła się w Krakowie i Zakopanem III międzynarodowa konferencja poświęcona życiu i pracy tego niezwykłego człowieka. Przybyli na nią uczeni z wielu krajów (Białoruś, Finlandia, Holandia, Japonia, Litwa, Niemcy, Szwajcaria, Rosja, Ukraina, USA) oraz potomkowie B. Piłsudskiego, który ożenił się z Ajnoską w początkach XX stulecia, wnuk Kazujasu Kimura z córką¹. Dążąc do Polski na tę konferencję zatrzymał się on w Paryżu, gdzie odwiedził grób swego dziadka. W Krakowie, a potem w Warszawie spotkał się z rodziną Marszałka Józefa Piłsudskiego, odwiedził także Zakopane, a w roku następnym (2000), wraz z japońską ekipą realizującą film o B. Piłsudskim, Litwę (Zułów i Wilno)².

Gdy kończyła się wspomniana konferencja w 1999 roku A. Kuczyński przekazał w Zakopanem na ręce mgr Teresy Jabłońskiej, dyrektor Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego urnę z zawierającą ziemię z grobu B. Piłsudskiego

pobraną staraniem Ośrodka Badań Wschodnich Uniwersytetu Wrocławskiego przez prof. Elżbietę Trełę-Mazur z Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach. Ziemie tę pobrano w związku z zamierzonym pierwotnie odsłonięciem symbolicznej mogiły B. Piłsudskiego na Cmentarzu Zasłużonych na Pęksowym Brzysku w Zakopanem, planowanym jako integralna część odbywającej się w 1999 roku konferencji. Idea ta nie mogła być jednak wówczas zrealizowana ze względu na złożone problemy organizacyjne. Postanowiono więc, że symboliczna mogiła B. Piłsudskiego odsłonięta zostanie w 2000 roku. Tak też się stało.

Oto bowiem w dniach 20–21 października 2000 roku odbyło się w Zakopanem sympozjum pod nazwą *Bronisław Piłsudski (1866–1918). Człowiek – Uczony – Patriot*a, zorganizowane staraniem Polskiej Akademii Umiejętności (siedziba w Krakowie) i Towarzystwa Muzeum Tatrzańskiego im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, przy merytorycznej współpracy Ośrodka Badań Wschodnich Uniwersytetu Wrocławskiego, połączone z poświęceniem symbolicznej mogiły B. Piłsudskiego wzniesionej na Cmentarzu Zasłużonych na Pęksowym Brzysku w Zakopanem³. Mogiła usytuowana została po lewej stronie cmentarza, tuż obok grobu Stanisława Witkiewicza (1851–1915), malarza, pisarza, teoretyka sztuki, człowieka wielce zasłużonego dla kultury polskiej i Zakopanego.

Warto tutaj zaznaczyć, że usytuowanie symbolicznej mogiły B. Piłsudskiego na Cmentarzu Zasłużonych w Zakopanem tuż obok grobu S. Witkiewicza nie jest przypadkowe. Wybrano taką lokalizację ze względu na fakt, iż S. Witkiewicza łączyły z B. Piłsudskim przyjazne kontakty, m.in. dotyczące ludoznawstwa podhalańskiego. Gdy B. Piłsudski powrócił z zesłania do Krakowa, zamieszkał potem w Zakopanem i częstokroć kontaktował się z S. Witkiewiczem oraz jego rodziną, mieszkającą w stolicy polskich Tatr. B. Piłsudski przyjaźnił się m.in. ze Stanisławem Ignacym Witkiewiczem – Witkacym oraz pozostawał w bliskich kontaktach z Bronisławem Malinowskim, badaczem kultury tubylczych mieszkańców wysp Oceanii.

Znane są listy B. Piłsudskiego pisane do S. Witkiewicza, które oprócz spraw natury osobistej, uwydatniającej osobowość nadawcy, stają się ważnym źródłem dotyczącym się spraw ludoznawczych, którymi B. Piłsudski zajmował się na Podhalu. W listach tych znajduje się także wiele spraw natury autobiograficznej, co wydatnie wskazuje na bliskość, jaka łączyła B. Piłsudskiego z S. Witkiewiczem. Przewija się w nich także troska o rozwój ruchu ludoznawczego na Podhalu, o gromadzenie eksponatów etnograficznych, o budowę nowego gmachu Muzeum Tatrzańskiego. W listach tych zadawał on wiele pytań, radził się go, informował⁴. Lektura tych listów pozwala nam jednocześnie zrozumieć jak B. Piłsudski pojmował rolę ekspozycji muzealnej, jakie role wyznaczał dla muzeów, które wedle jego opinii nie mogły być tylko zbiorem eksponatów lecz miały również szerzyć wiedzę o regionie, być placówkami inspirującymi ruch naukowy lub uprawiającymi naukę samoistnie! Odkrywczość i oryginalność wizji B. Piłsudskiego w tej dziedzinie ujawni się w pełni w specjalnej rozprawie na ten temat⁵.

Wśród wielu dowodów więzi łączących B. Piłsudskiego z Zakopanem i pełnionych przez niego ról w tym mieście, jakie wynikają z różnych materiałów archiwalnych i bogatej literatury przedmiotu, bez wątpienia symboliczna mogiła jaką mu wzniesiono na Cmentarzu Zasłużonych w Zakopanem będzie trwałym znakiem pamięci, podobnym do pomnika na Sachalinie, będącego wyrazem wdzięczności nauki rosyjskiej za jego wkład w badania tubylczych kultur wyspy. (Pomnik ten wzniesiono na tej dalekiej wyspie w 1991 roku, gdy odbywała się na Sachalinie druga międzynarodowa konferencja poświęcona B. Piłsudskiemu⁶. Mogiła w Zakopanem znajduje się – jak już wspomniano w bliskim sąsiedztwie grobu S. Witkiewicza.

Na zwieńczeniu ramion krzyża znajduje się owalna tablica z czarnego granitu z napisem:

Ś.P.
BRONISŁAW PIŁSUDSKI
UR. 21 X 1866 r. W ZUŁOWIE NA LITWIE
UTONAŁ W SEKWANIE 17 V 1918 ROKU
POCHOWANY W MONTMORENCY POD PARYŻEM
KATORŻNIK SACHALIŃSKI, MUZEOLOG,
BADACZ GINĄCYCH KULTUR
LUDÓW SYBERYJSKICH ORAZ PODHALA

Z okazji konferencji ukazała się książka pt. *Zesłaniec – Etnograf – Polityk. Bronisław Piłsudski*, pod red. A. Kuczyńskiego. Wrocław 2000. Jej specjalny charakter podkreślała nota dedykacyjna o treści: *Wydano na pamiątkę sympozjum „Bronisław Piłsudski (1866–1918). Człowiek – Uczony – Patriotą”, zorganizowanego 20–21 października 2000 roku w Zakopanem i połączonego z poświęceniem symbolicznej mogiły tego zesłańca i katorżnika na Cmentarzu Zasłużonych na Pęksowym Brzyzku w Zakopanem.*

Symboliczna mogiła B. Piłsudskiego kryje we wnętrzu wspomnianą powyżej urnę z ziemią z jego grobu. Umieszczono ją w niszy w dolnej części kamienia nagrobnego, w którym umocowany jest kuty żelazny krzyż z 1919 roku o wyjątkowej i niepowtarzalnej formie stylistycznej, który pochodzi z mogiły Wilhelma Krzeptowskiego. Na początku lat 90. ubiegłego stulecia w trakcie prac porządkowych na jednym z cmentarzy zakopiańskich rodzina zmarłego zmieniając formę grobu wyraziła zgodę by krzyż ten został zabezpieczony przez konserwatora zabytków w Zakopanem mgr Agnieszkę Grzegorzczuk-Sikorską. Gdy powstał pomysł by na Pęksowym Brzyzku w Zakopanem wznieść symboliczny

grób B. Piłsudskiego, wówczas zaczęto też rozważać różne warianty nagrobka, od formy krzyża litewskiego tzw. smukalisa poczynając, poprzez granitowy głaz z odpowiednim napisem, aż do typowego dla tego regionu drewnianego krzyża wykonanego przez miejscowych górali, mistrzów w sztuce snycerskiej. Wybrano wariant podsunęty przez wspomnianą powyżej A. Grzegorzczuk-Sikorską, która zaproponowała by wykorzystać do tego celu ów krzyż z 1919 roku, szczególnie że B. Piłsudski apelował o ratowanie miejscowych zabytków, w tym krzyży przydrożnych i kapliczek. Wspomnijmy tu, iż jego autorstwa jest niewielka rozprawka zatytułowana *Les croix Lithuaniennes*, opublikowana na łamach szwajcarskiego czasopisma „Schweizerische Archiv für Volkskunde”, 1916 t. 20 s. 246–258, z rysunkami Konstantego Żmigrodzkiego, rzeźbiarza, medaliera, w latach 1913–1936 dyrektora Muzeum Polskiego w Rapperswil w Szwajcarii. Polska edycja tego artykułu pt. *Krzyże litewskie* ukazała się w roku 1922 w Krakowie nakładem redakcji „Orlego Lotu” i została poprzedzona życiorysem B. Piłsudskiego napisanym przez Juliana Talko-Hryniewicz.

Kolejnym ważnym znakiem pamięci o B. Piłsudskim była emisja znaczka pocztowego z jego wizerunkiem. Znaczek wszedł do obiegu 22 lutego 2002 roku wraz z kopertą pierwszego dnia obiegu FDC, opatrzoną okolicznościowym datownikiem stosowanym w Urzędzie Pocztowym Warszawa 1. Znaczek o nominale 2 zł. wydrukowany został techniką offsetową na tzw. papierze fluorescencyjnym w nakładzie 500 tys. i formacie 43 x 31,25 mm. Jego autorem, podobnie jak koperty i datownika, jest artysta plastyk Maciej Jędrysiak, posiadający w swoim twórczym dorobku wiele innych znaczków pocztowych, absolwent Wydziału Malarstwa i Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku. Na pierwszym planie znaczka, z prawej strony jest wizerunek B. Piłsudskiego, po lewej natomiast sylwetka dwóch Ajnów, dalej korona sosny amurskiej rosnącej nad urwistym brzegiem morza. Koperta FDC zadrukowana jest z lewej strony fragmentem pracy B. Piłsudskiego o Ajnach, u dołu natomiast umieszczony jest pęk igieł sosny amurskiej i napis „Bronisław Piłsudski 1866–1918”.

Konwencja graficzna znaczka nawiązuje do wcześniejszych wydań cyklu „Polacy na świecie”, i ona też determinowała zamysł twórczy projektanta, korzystającego z określonej literatury przedmiotu, w tym przypadku z dwumiesięcznika literacko-naukowego „Literatura Ludowa” 4–5: 1999 poświęconego w całości Bronisławowi Piłsudskiemu, wydanego z okazji wspomnianej powyżej konferencji w Krakowie i Zakopanem w 1999 roku. Dotyczyło to zwłaszcza postaci Ajnów umieszczonych na znaczku charakteryzujących się ładnym zaaranżowaniem graficznym z dużą dozą autentyczności (brody oraz ornament stroju). W tym przypadku autor znaczka korzystał z fotografii B. Piłsudskiego przedstawiającej Ajnów, znajdującej się obecnie w zbiorach Museum für Völkerkunde, reprodukowanej we wspomnianym powyżej numerze „Literatury Ludowej”. Natomiast jeśli idzie o wizerunek B. Piłsudskiego umieszczony na znaczku to nawiązuje on

do jego fotografii z Marią Żarnowską wykonanej w Paryżu w atelier „Adele”, znajdującej się obecnie w zbiorach Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem.

Kompozycja znaczka podporządkowana została idei ukazania postaci B. Piłsudskiego na tle jego dokonań badawczych nad kulturą tubylczych ludów Sachalinu. Dopełnieniem tego jest fragment tekstu o Ajnach, umieszczonego na kopercie pierwszego dnia obiegu. Jej też poświęcony został niewielki artykuł w tygodniku „Pocztą Polska” 2002: 7, zatytułowany *Było zaś ich około tysiąca*, będący uzupełnieniem do znajdującej się w nim rubryki „Nowości filatelistyczne”, w której zamieszczono ilustrację koperty i znaczka⁷.

Najnowszy charakter trwałego znaku pamięci o B. Piłsudskim nosi tablica pamiątkowa jemu poświęcona odsłonięta 3 listopada 2003 r. w gmachu Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie przy ul. Sławkowskiej 17. To, że tablica ta znalazła się w tym gmachu ma swoje merytoryczne uzasadnienie. Wiadomo bowiem, że już w roku 1903 B. Piłsudski wysłał z Sachalinu list do władz Akademii, w którym proponował współpracę z AU w zakresie zgromadzenia dla niej kolekcji etnograficznej odnoszącej się do zabytków kultury materialnej sachalińskich tubylców, a także uzupełnienia jej licznymi fotografiami oraz wałkami fonograficznymi z folklorem tamtejszych ludów. Oto treść tego listu:

Korsakowsk, 16/29 VI 1903

Do Krakowskiej Akademii Umiejętności,

Szanowni Panowie.

Jestem już od roku na południu wyspy Sachalin, który był mi znany i wprzódy, jako delegowany przez Akademię Nauk w Petersburgu. Mam za zadanie zebrać kolekcję etnograficzną Ajnów i Oroków, dwóch ras pierwobytnych, zamieszkujących w tej miejscowości. Oprócz tego zapisuję podania, pieśni, bajki, w ogóle literaturę ustną Ajnosów, a także wszyst[k]o co się tyczy tych narodowości.

Jeszcze całą zimę muszę tutaj przebywać, więc z ochotą ofiaruję swe usługi i Wam Szanowni Panowie, jeżelibyście chcieli mi dla Akademii lub dla innego polskiego muzeum zrobić zakaz [!] kolekcji etnograficznej Ajnosów. Ponieważ znam język ich i wiele detali ich bytu, który traci silnie i prędko swe cechy pierwotne pod wpływem Japończyków i Rosjan, sądzę, że wypełnię takie polecenie lepiej niż kto inny. Kosztować taka kolekcja będzie też daleko taniej teraz, niż potem, gdyby Akademia zechciała z czasem delegować w tym samym celu specjalną osobę.

Mieszkając już 16 lat na krańcu Sybiru, silnie się zrusyfikowałem i trudno mi będzie dać po polsku opis kolekcji. Jednak chęć być korzystnym i dla swoich rodaków, pobudza mnie zrobić tę propozycję. Dodaje mi śmiałości otrzymana w tych dniach obietnica Pana Wacława Sieroszewskiego zredagować moje opisy. Prosiłbym jednak w razie przyjęcia mych usług, wysłać mi kilka etnograficznych fotografii po polsku, gdziebym mógł znaleźć techniczne nazwania zupełnie mi nie znane narzędzi i różnych sprzętów domowych.

Od przysłanej sumy będzie zależeć ilość przedmiotów. Sądzę, że 650–700 rs. będą dostateczne dla zupełnie pełnej kolekcji, włączając fotografie i waliki od fonografu z zapisami muzyki i pieśni [!] rozmaitych. Jednak i na mniejszą sumę można ułożyć kolekcję najważniejszych i najwięcej interesujących rzeczy.

Proszę przyjąć me szczerze uszanowanie

Bronisław Piłsudski⁸

Natomiast później, gdy B. Piłsudski znalazł się w kraju, stale współpracował z Akademią Umiejętności i w roku 1913, gdy w ramach Komisji Antropologicznej Akademii utworzono Sekcję Etnograficzną kierowanie nią powierzono B. Piłsudskiemu. Było to jego pierwsze stałe zatrudnienie po powrocie z zesłania rokujące nadzieję na możliwość systematycznej pracy naukowej. Niestety wybuch pierwszej wojny światowej (1914) zniweczył te nadzieje. B. Piłsudski opuścił Kraków i przez Wiedeń wyjechał do Szwajcarii, a potem do Francji. W zbiorach archiwalnych PAU pozostała część jego nie opracowanych materiałów etnograficznych i językowych oraz inne osobiste papiery. Z czasem, już po jego śmierci w 1918 roku, zbiory te powiększały się sukcesywnie o nowe zespoły rękopiśmienne związane z życiem i pracą tego zesłańca, etnografa i wiecznego tułacza. W roku 1958 córka Władysława Kotwicza, Maria, przekazała do tych zbiorów rękopisy swego ojca, w których znalazły się również różne materiały B. Piłsudskiego, a wśród nich językowe i folklorystyczne zapisy dotyczące Ajnów, Niwchów, Oroków i Olczów oraz zbiór modlitw ajnowskich i liczne fotografie tematycznie związane z tubylczymi ludami rosyjskiego Dalekiego Wschodu. Ostatnio zespół ten powiększył się o zbiory Mariana Lewickiego (1908–1955), znanego polskiego orientalisty, które przekazała jego siostra Irena Lewicka (1905–1988). Zbiór ten zawierał korespondencję B. Piłsudskiego z lat 1903–1908, artykuły naukowe, notatki terenowe z badań na Sachalinie, kronikarskie zapiski dotyczące spraw osobistych itp.⁹

Organizatorami uroczystości odsłonięcia tablicy memoratywnej poświęconej B. Piłsudskiemu oraz zorganizowanej z tej okazji sesji naukowej były: Polska Akademia Umiejętności, Społeczna Szkoła Podstawowa nr 1 im. Józefa Piłsudskiego w Krakowie, Społeczne Gimnazjum nr 1 im. Zbigniewa Herberta w Krakowie, Towarzystwo im. Józefa Piłsudskiego, Związek Sybiraków oraz Ośrodek Badań Wschodnich Uniwersytetu Wrocławskiego, który ma szczególne zasługi w popularyzowaniu postaci B. Piłsudskiego oraz uczczenia jego pamięci¹⁰. Odsłonięcie tablicy pamiątkowej oraz sesja naukowa odbyły się w dniu 3 listopada 2003 roku w Krakowie w gmachu Polskiej Akademii Umiejętności i zgromadziły liczne grono uczestników¹¹.

Uroczystość odsłonięcia tablicy oraz sesję naukową poprzedziła msza św. za spokój duszy B. Piłsudskiego odprawiona w zabytkowym kościele pod wezwaniem św. Marka położonym przy skrzyżowaniu ulic św. Marka i Sławkowskiej w centrum Krakowa. Następnie jej uczestnicy przeszli do siedziby Polskiej Akademii Umiejętności, których powitał wiceprezes PAU prof. dr Jan Machnik, przypominając postać B. Piłsudskiego oraz jego związki z Akademią. Następnie głos zabrał Wiesław Krawczyński, przewodniczący Rady Naukowej Zarządu Głównego Związku Sybiraków, organizacji która już w roku 1937 upomniała się o należne uczczenie pamięci B. Piłsudskiego, publikując na łamach swego organu wydawniczego jakim było czasopismo „Sybirak” artykuły omawiające konieczność zajęcia się scaleniem dorobku naukowego tego zesłańca i katorżnika¹².

Tablicę odsłanili dalecy krewni B. Piłsudskiego Agata Kadenacówna (prawnuczka) i Witold Kowalski, a poświęcił ją Jego Eminencja Ks. Kardynał Franciszek Macharski – Metropolita Krakowski.

Tablica z brązowo-czerwonego granitu „Multicolor-Red“ posiada wymiary 105x65 cm. W jej czterech rogach znajdują się owalne emblematy: Związku Sybiraków (lewy górny róg), Polskiej Akademii Umiejętności (prawy górny róg), Towarzystwa Józefa Piłsudskiego (prawy dolny róg) oraz Szkoły Podstawowej im. J. Piłsudskiego (lewy dolny róg). Litery kute, barwione na złoto. Na tablicy znajduje się płaskorzeźba z wizerunkiem B. Piłsudskiego oraz napis o treści:

BRONISŁAW PIŁSUDSKI
ZUŁÓW 1866 † 1918 PARYŻ
PATRIOTA, SYBERYJSKI ZESŁANIEC I UCZONY
SEKRETARZ KOMISJI ETNOGRAFICZNEJ AU
WSPÓŁPRACOWNIK
KOMITETU NARODOWEGO POLSKIEGO
BRAT PIERWSZEGO MARSZAŁKA POLSKI
A.D. - MMIII

Wizerunek B. Piłsudskiego (odlew-płaskorzeźba) umieszczony nad napisem wykonała prof. Helena Łyżwa, wybitny krakowski rzeźbiarz. Tablicę projektował Piotr M. Boroń, prezes Towarzystwa im. J. Piłsudskiego natomiast autorami inskrypcji wykonanej przez Tomasza Żarneckiego byli: Piotr M. Boroń (prezes Towarzystwa im. J. Piłsudskiego), Jerzy Giza z Towarzystwa im. J. Piłsudskiego, prof. Jan Machnik (wiceprezes PAU) oraz prof. Jerzy Wyrozumski (sekretarz generalny PAU).

Uroczystości odsłonięcia tablicy towarzyszyła konferencja, podczas której ogłoszono cztery referaty. Jan Staszek (Kraków) przedstawił referat pt. *Droga życia Bronisława Piłsudskiego*; Alfred Majewicz (Poznań) omówił *Edycję Dzieł Zebranych Bronisława Piłsudskiego*; natomiast Janusz Kamocki (Kraków) zajął się problemem *Etnograficznej działalności Bronisława Piłsudskiego w Polsce*. Problem recepcji zasług naukowych B. Piłsudskiego omówił Antoni Kuczyński z Ośrodka Badań Wschodnich Uniwersytetu Wrocławskiego. W referacie *Nie-doszła nagroda im. Lwa Kuźniecowa dla B. Piłsudskiego w Tomsku i Instytut Naukowy jego Dziedzictwa w Južno Sachalińsku*. Referat m.in. pozytywnie oceniał działalność naukową Instytutu Dziedzictwa Bronisława Piłsudskiego w Južno Sachalińsku. Autor referatu podkreślił, iż program naukowo-badawczy tej placówki nawiązuje do wielu aspektów działalności B. Piłsudskiego na Sachalinie

i jest w pewnym sensie ich kontynuacją. Oceniał wysoko działalność inicjatora powstania tego Instytutu W.M. Łatyszewa, podkreślając, iż pracując na daleko-wschodnich peryferiach Federacji Rosyjskiej potrafił stworzyć ważną placówkę naukowo-badawczą, wpisać w jej działalność cenne inicjatywy naukowe i organizacyjne oraz skupić wokół nich uczonych z innych ośrodków w Rosji i na świecie – np. Francja, Japonia, Polska, Niemcy, USA. Pismo „Izwestija Instituta nasledija Bronisława Piłsudskiego”, zdaniem autora referatu, posiadają zupełnie wyjątkowy charakter wśród pism naukowych wydawanych na świecie. Koncentrują się bowiem one na popularyzowaniu działalności jednego badacza, jakim jest B. Piłsudski. Służą odkrywaniu nowych materiałów, dotyczących tej postaci oraz upowszechnianiu tych odkryć. Pismo zamieszcza także artykuły poświęcone złożonej problematyce kulturowej autochtonicznych mieszkańców rosyjskiego Dalekiego Wschodu, które są jak gdyby kontynuacją niezrealizowanych zamierzeń B. Piłsudskiego oraz jego myśli badawczej.

Przypisy

¹ Materiały z tej konferencji ukazały się w tomie pt. *Bronisław Piłsudski and Futabatei Shimei – an Excellent charter in the History of Polish-Japanese Relations. Materials of the Third International Conference on Bronisław Piłsudski and this Scholarly Heritage. Kraków – Zakopane 29/8 – 7/9 1999*. Edited by Alfred F. Majewicz and Tomasz Wicherkiewicz, Poznań 2001.

² Telewizyjny film japoński: „Więzy krwi, które przetrwały sto lat” w reżyserii Tomoko Fujiwary (2000). Informacja o tym filmie zob.: A. Kuczyński: *Filmowa opowieść o ajnuskiej rodzinie B. Piłsudskiego*. „Zesłaniec”, 2000, nr 5, s. 91–93. Tu wspomnieć należy o dwóch polskich filmach telewizyjnych poświęconych B. Piłsudskiemu: „Starszy brat”, reżyser Witold Stefanowicz oraz „Bronisław Piłsudski. Ainu a sprawa polska”, reżyser Stefan Szlachtycz.

³ A. Kuczyński: *Zakopane uczciło pamięć Bronisława Piłsudskiego*, „Niepodległość i Pamięć” (Warszawa) 2001 nr 17 s. 201–216.

⁴ A. Kuczyński: *Kochany Wujaszku. Listy Bronisława Piłsudskiego do Stanisława Witkiewicza*. „Literatura Ludowa” 1999: 1; tenże: *Listy Bronisława Piłsudskiego do Stanisława Witkiewicza*. „Literatura Ludowa”, 1999: 4–5.

⁵ B. Piłsudski: *W sprawie Muzeum Tatrzańskiego. O urzędzeniu działu ludoznawczego*. „Rocznik Podhalański” 1914: 1.

⁶ Konferencja ta miała nazwę: „Bronisław Piłsudski – badacz ludów Sachalinu” odbyła się w dniach 31 października – 2 listopada 1991 roku w Južno Sachalińsku, w 125. rocznicę urodzin Bronisława Piłsudskiego. Pokłosie konferencji ukazało się w wydawnictwie Sachalińskiego Okręgowego Muzeum Krajoznawczego w Južno Sachalińsku w zbiorze pt. *B.O. Piłsudskij – issledowatel narodow Sachalina. Materialy meždunarodnoj naucznoj konfierencki. 31 oktriabrya – 2 nojabrya 1991 g. Južno Sachalińsk*, t. 1 i 2, pod red. W.M. Łatyszewa i M.I. Iszczenko. Južno Sachalińsk 1992. Zobacz też:

A. K u c z y ń s k i : *Międzynarodowa ocena dorobku badawczego Bronisława Piłsudskiego nad tubylczymi ludami Sachalinu. Konferencja naukowa – Južno Sachalińsk 1991*. „Niepodległość” (Nowy Jork) 1993 nr 26 s. 176–190.

⁷ A. K u c z i ń s k i j : *Pocztowa marka, poświęszcennaja Bronisławu Piłsudskomu*. „Więstnik Sachalinskogo Muzeja” 2003 nr 10 s. 375–378; Na zakończenie dodać jeszcze należy, że równocześnie z tym znaczkiem ukazał się znaczek z wizerunkiem Jana Czerskiego zesłańca po powstaniu styczniowym, badacza Syberii, geologa i geografę, na cześć którego olbrzymie pasmo górskie w Jakucji nosi nazwę Gór Czerskiego. W całokształcie polskiej emisji znaczków pocztowych dwa wymienione powyżej znaczki wyraźnie wpisują się w historię wkładu Polaków w dzieje i cywilizację świata.

⁸ Archiwum PAN/Kraków, sygn. PAU KSG 2205/1903.

⁹ K. G r o d z i s k a : *Spuścizna rękopiśmienna Bronisława Piłsudskiego w zbiorach Biblioteki PAN w Krakowie i jej proveniencja*. „Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie” 1998 t. XLIII; A. M a j e w i c z : *Archiwalia po Bronisławie Piłsudskim w Bibliotece PAN w Krakowie i ich wykorzystanie*. „Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie” 1999 t. XLIV.

¹⁰ Ośrodek Badań Wschodnich Uniwersytetu Wrocławskiego był inicjatorem i współorganizatorem III Międzynarodowej Konferencji poświęconej B. Piłsudskiemu i jego dziedzictwu naukowemu nad nazwą „Bronisław Piłsudski i Futabatei Shimei. Piękna karta w dziejach stosunków polsko-japońskich (30 sierpnia – 3 września 1999). Kraków – Zakopane”. Z jego inicjatywy wydana została książka pt. *Syberia w historii i kulturze narodu polskiego*, Wrocław 1998 dedykowana B. Piłsudskiemu. Wersja tej książki w języku rosyjskim ukazała się w Moskwie pt. *Sibir w istorii i kulturie polskiego naroda*, Moskwa 2002. Recenzja rosyjska edycji: M.I. I s z c z e n k o : *Sibir w istorii i kulturie polskiego naroda*. „Więstnik Sachalinskogo Muzeja” 2003 nr 10 s. 484–487.

¹¹ O uroczystościach tych pisała prasa krakowska. Zobacz: (m a s .) : *Traktował tubylców jak braci. Tablica dla Piłsudskiego*. „Gazeta Krakowska” z dnia 4 listopada 2003 roku; (A S) : *PAU. Odślonięcie tablicy. Zesłaniec i naukowiec*. „Gazeta Wyborcza” z dnia 4 listopada 2003 roku; (M W K) : *Badacz Syberii. O Bronisławie Piłsudskim w PAU*. „Dziennik Polski” z dnia 4 listopada 2003 roku.

¹² K. Z a w i s t o w i c z : *Bronisław Piłsudski 21 X 1966 – 17 V 1918*. „Sybirak” 1937 nr 1 s. 43–50; W. S i e r o s z e w s k i : *Bronisław Piłsudski. Materiały do biografii Bronisława Piłsudskiego*. „Sybirak”, 1937 nr 1 s. 28–42.

Antoni Kuczyński
Katedra Etnologii
i Antropologii Kulturowej
UWr Wrocławskiego